

Література

1. Davis J.R. Defending Future Hybrid Threats // Military Review. – Fort Leavenworth, September-October 2013. – № 5. – Р. 21–29.
2. Наприклад, тут: Рубан Ю. Україна як суб'єкт і об'єкт сучасних міжнародних інформаційних воєн // Стратегічні пріоритети. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2009. – № 2(11). – С. 5–9.
3. Сытник Е. Так ли уникальна «гибридная война»? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ostro.org/blogs/sitnik/160533/>; Його ж. Таємні і «гібридні» війни Кремля – не винахід Путіна, а «творчо розвинений» спадок СРСР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://expres.ua/main/2014/08/09/111617-tayemni-gibrydni-viyny-kremlya-ne-vynahid-putina-tvorcho-rozvynenyy-spadok>
4. Ільяшов О. А., Мезенцева Н. Б. Роль і місце розвідки в інформаційному протиборстві / О. А. Ільяшов, Н. Б. Мезенцева // Наука і оборона. – К., 2011 – № 3. – С. 27–39

Мателешко Ю.П.

*кандидат історичних наук, доцент кафедри країнознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКО-КАСПІЙСЬКА ВІСЬ В УМОВАХ НОВИХ ЗАГРОЗ ЄВРОАТЛАНТИЧНІЙ БЕЗПЕЦІ

У Балто-Чорноморсько-Каспійському регіоні все більше зосереджуються геополітичні, військові та гео економічні інтереси провідних світових та регіональних держав, насамперед, США та Росії, а також ЄС. У міру зростання їх інтересу до цього регіону, в ньому посилюється напруженість і виникають конфронтаційні ситуації. Після 1991 р. присутність США і НАТО в Балто-Чорноморсько-Каспійському регіоні постійно збільшується, а Росія не в змозі стримати їх проникнення в цю стратегічно важливу ділянку геополітичного простору. Долучення до системи європейської безпеки країн Прибалтики, Польщі, Румунії, Болгарії, а також наміри США та ЄС розширити сферу свого впливу за рахунок України та Грузії свідчать про формування певної геополітичної вісі, яка має стати стримуючим чинником Росії з її імперськими амбіціями. Остання, протидіючи американсько-європейському впливу, шляхом створення маріонеткових республік та «заморожених» конфліктів, формує своєрідну антивісь, яка покликана не допустити поглиблення впливу євроатлантичних структур в Чорному та Каспійському морях.

З 1997 року Чорноморсько-Каспійський регіон оголошено зоною американських національних інтересів і розглядається як джерело

енергоресурсів, альтернативне Перській затоці. Каспійський регіон зберігає величезні резерви нафтогазових ресурсів. Так, тільки підтверджені запаси газу тут перевищують 236 трлн кубічних футів. Загальні ж запаси нафти – не менше 60 млрд барелів (деякі експертні оцінки ще вищі – називається навіть цифра 200 млрд барелів, що становить близько 10% світових ресурсів нафти) [7]. На теренах же колишнього СРСР і Чорноморсько-Каспійського басейну включно з країнами Близького та Середнього Сходу разом розташовано майже 80% газових покладів планети, причому більше половина з них знаходиться на території Росії, Ірану та Катару [4]. Важливою проблемою стає питання доставки нафти до споживачів, у зв'язку з чим розгортається гостра боротьба за вигідні маршрути. Нині через Чорноморсько-Каспійський басейн до Європи надходить більше 50% енергоносіїв. Причому, протягом наступних десятиліть значення регіону у постачанні енергоносіїв для Заходу буде зростати.

У стратегії національної безпеки США 2002 р. Каспійський регіон розглядається як важливе стратегічне альтернативне джерело нафти, а також плацдарм подальшого доступу США до перспективних ринків Південної, Східної та Південно-Східної Азії [11]. Також регіон важливий з точки зору контролю над Іраном та його ядерною програмою.

Довготривалою стратегічною метою США є закріплення свого політичного, економічного та військового впливу на країни регіону, зокрема Казахстан, Туркменістан, Азербайджан, Іран (країни-постачальники енергоносіїв) та Вірменію, Грузію, Молдову, Україну, Болгарію та Румунію (країни-транзитери). Звичайно, такі прагнення викликають протидію регіонального лідера – Росії, головними пріоритетами якої є підтримка політичного, економічного і військового домінування серед країн регіону, недопущення посилення тут ролі третіх країн, передусім США та ЄС.

У Балто-Чорноморсько-Каспійському регіоні конкурують два військово-політичні блоки – ОДКБ і НАТО, проте їх потенціал і вплив є неспівмірним. Якщо ОДКБ є регіональним об'єднанням (у нього входять всього 6 держав – Росія, Білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизія і Таджикистан [6]), то НАТО є глобальним блоком, який має 28 членів і десятки партнерів у всьому світі. Туреччина, Болгарія і Румунія, незважаючи на різний військово-політичний потенціал та певні відмінності у проведенні регіональної політики [10], є стратегічно важливими форпостами НАТО в Чорноморському регіоні.

Значною мірою протиріччя між США, ЄС та Росією в Чорноморсько-Каспійському регіоні визначається їх відносинами з Молдовою, Україною і Грузією, які довгий час залишалися своєрідною сірою зоною, геополітичне майбутнє якої донедавна залишалось невизначеним. Учасники цієї «трійки», враховуючи їх внутрішні політичні процеси і зовнішньополітичні орієнтири, є досить близькими. Характер демократичних перетворень в усіх трьох державах досить схожий: вони проходять через складні суспільно-політичні та соціально-економічні перетворення, прагнуть отримати членство в ЄС та

НАТО, мають складні відносини з РФ, яка підтримує невизнані республіки на їх територіях.

Москва постійно здійснювала тиск на Грузію, Україну і Молдову, намагаючись повторно втягнути ці країни в орбіту свого впливу. Для реалізації цієї стратегічної мети Росія прагне до збереження своєї військової присутності в Абхазії, Південній Осетії, Придністров'ї та Криму. На думку деяких експертів, після загарбання Абхазії та Криму, Росія повернула собі вплив у Чорноморському регіоні, який був у неї за часів СРСР. Таким чином, РФ контролює величезну частину узбережжя Чорного моря, починаючи від гирла грузинської річки Інгури, що на кордоні невизнаної Абхазії – закінчуючи західним мисом Кримського півострова Тарханкут [5]. Азовське море тепер стало для Росії «таким собі внутрішнім Аральським озером», де вона одноосібно контролює вхід в акваторію [5]. Як вважає А.Октисюк, у результаті анексії Криму, континентальна Україна знаходиться в глибокому «геополітичному мішку» [5] (небезпеку півдню країни несе Крим та Придністров'я, півночі – Білорусь, а сходу – проросійські сепаратисти).

Російсько-молдавсько-грузинсько-український конфлікти показали, що міжнародні організації, такі як ООН, ЄС, РЄ, ПАРЄ, ОБСЄ втрачають свою ефективність, мобільність та оперативність. Війни в Грузії [8], а потім і в Україні піддали серйозному випробуванню не тільки регіональну безпеку, але і всю систему загальноєвропейської безпеки, показавши її недостатню ефективність. Значною мірою це пояснюють відсутністю системності в політиці безпеки ЄС і НАТО [9, с. 351], недостатнім урахуванням реалій, позицій, інтересів і бачень країн регіону [1]. Як з'ясувалося, «заморожені» конфлікти мають здатність миттєво переростати в гарячі, до чого ні ЄС, ні США, ні НАТО не були готові. Більше того, вони практично ніяк не реагували на зростаючу напруженість, нестабільність і загрозливі тенденції напередодні як російсько-грузинського, так і російсько-українського конфліктів 2008 та 2014 рр. На думку О. Воловича [1], все це свідчить про неадекватне сприйняття в Брюсселі та Вашингтоні процесів, що відбуваються в регіоні, а також про політичну кон'юнктуру та заангажованість при визначенні стратегічних пріоритетів, застаріле стереотипне сприйняття Чорноморсько-Каспійського регіону.

Отже, після 1991 р. відбувається стрімке розширення впливу США та ЄС, а також НАТО в регіонах Балтійського, Чорного та Каспійського морів. Вступ до ЄС та НАТО країн Прибалтики, Польщі, Болгарії та Румунії, а також рішучі кроки до євроатлантичної інтеграції з боку Грузії та України засвідчили формування певної вісі, яка, з одного боку, стала своєрідним геополітичним щитом на кордоні Заходу з Росією, а з іншого – спровокувала агресивні дії останньої, спрямовані на створення та підтримку своєрідної антивісі з маріонеткових республік Придністров'я, Абхазії, Південної Осетії, ЛНР та ДНР. Більше того, Росія здійснила безпрецедентний крок – анексувала частину іншої держави, Крим, тим самим зруйнувавши архітектуру європейської та світової безпеки, яка сформувалися після 1945 р.

Незважаючи на агресивні дії Москви, останні рішучі кроки України, Грузії та Молдови у напрямку євроінтеграції показали, що в найближчі роки розширення ЄС та НАТО на схід буде продовжуватися. А це, разом з ослабленням економіки РФ через санкції, призведе до зменшення політичної, військової та економічної присутності Росії в районі Балто-Чорноморсько-Каспійської вісі. Однак, це не означає, що рівень конфліктогенності цього стратегічного регіону буде спадати.

Література

1. Волович А. Военно-политическая активность США и НАТО в Черноморско-Каспийском регионе после августа 2008 года [Електронний ресурс] / Алексей Волович. – Режим доступу: http://www.navy.ru/nowadays/concept/opposite/caspian_activities.htm
2. Лакийчук П. Борьба за лидерство в Черноморском регионе и военно-морской флот [Електронний ресурс] / П.Лакийчук. – Режим доступу: http://www.harvard-bssp.org/bssp_rus/publications/220
3. Маршания З.С. Балто-Черноморско-Каспийский регион сквозь призму «нового регионализма» / З.С. Маршания // Вісник ОНУ. – 2006. – Т. 11. – Вип. 10. – С. 381–392.
4. Нагорний С. Энергетична особливність сучасного етапу країн ширшого Чорноморсько-Каспійського басейна з НАТО: висновки для України [Електронний ресурс] / Сергій Нагорний, Денис Нагорний. – Режим доступу: <http://www.uaforeignaffairs.com/en/expert-opinion/view/article/energetichna-osoblivist-suchasnogo-etapu-krajin-shirshog/>
5. Окисюк А. Анексія Криму – геополітична втрата України [Електронний ресурс] / Анатолій Окисюк. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2014/06/4/7027774/>
6. Официальное интернет-представительство Организации ДКБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.odkb-csto.org/>
7. Рябцев В. Геополитические особенности Черноморско-Каспийского региона в условиях постбиполярного мира [Електронний ресурс] / Владимир Рябцев. – Режим доступу: <http://www.casfactor.com/ru/expanalit/664.html>
8. Antonenko O. Towards a comprehensive regional security framework in the Black Sea region after the Russia–Georgia war / O.Antonenko // Southeast European and Black Sea Studies. – September 2009. – Vol. 9. – No. 3. – P. 259–269.
9. Özdamar Ö. Security and military balance in the Black Sea region / Ö.Özdamar // Southeast European and Black Sea Studies. – 2010. – No 3. – P. 341–359.
10. Terterov M. Russian Geopolitical Power in the Black and Caspian Seas Region: Implications for Turkey and the World [Електронний ресурс] / Marat Terterov, John Van Pool, Sergiy Nagorny. – Режим доступу: <http://www.gpf-europe.com/upload/iblock/e3b/15-marat-john-sergiy03.pdf>

11. The National Security Strategy of the United States of America [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>

Мєхова Я.В.

студентка

Чорноморський державний університет імені Петра Могили

КУЛЬТУРНА ТА ГУМАНІТАРНА СФЕРИ ВЗАЄМОДІЇ РОСІЇ ТА КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Росія проводить активну зовнішню політичну діяльність відносно країн Латинської Америки. Регіон не лише починає відігравати помітну роль на міжнародній арені, але також є перспективним ринком збуту російських товарів, постачальником енергоносіїв та сільськогосподарської продукції. Слід звернути увагу у на той факт, що країни Латинської Америки та Росія зацікавленні у двосторонній співпраці, адже в торгівельно-економічній сфері країни не є конкурентами, але більш того, економіки країн взаємодоповнюють одна одну. Основні напрямки співробітництва Росії та країн Латинської Америки сформульовані у Концепції зовнішньої політики Російської Федерації.

Зовнішня політика Росії відносно країн Латинської Америки і Карибського басейну орієнтована на розширення політичної взаємодії, розвиток торговельно-економічного, інвестиційного, інноваційного, культурно-гуманітарного співробітництва, спільний пошук відповідей на нові виклики і загрози, закріплення російських компаній у секторах промисловості, що динамічно розвиваються, енергетики, зв'язку та транспорту країн регіону [1].

Взаємодія Росії з країнами Латинської Америки у культурній та гуманітарній сфері допомагає не лише краще розвивати двостороннє співробітництво, але і підтримувати зовнішньополітичні ініціативи Росії у регіоні Латинська Америка.

Звернемо увагу на розвиток наукової складової співробітництва, де особливу роль відіграє Інститут Латинської Америки Російської Академії Наук (ІЛА РАН). Інститут діє з 1961 року, і його метою є не лише дослідження Латино-Карибського регіону та Іспанії, Португалії, але й проводить комплексні дослідження економічних, політичних, соціальних та культурних проблем країн регіону. Більш того, Інститут досліджує питання співробітництва Росії з країнами Латинської Америки, проводить конференції, симпозіуми, семінари за участі іноземних учених.

Російська Федерація бере участь у підготовці кадрів для країн Латинської Америки. Цікавим є те, що початок подібної співпраці було покладено ще за радянські часи, коли у провідних вищих навчальних